

DIAKONI

MER ÄN ORD

En introduktion till kyrkornas sociala arbete

DENNA SKRIFT...

Denna skrift har tagits fram av SKRs referensgrupp för diakoni i en process som pågått under åren 2012–2014. I gruppen har under denna tid följande personer ingått:

FRIKYRKORNA: Inga Johansson och Marie Lindholm (Equmeniakyrkan), Ywonne Eklund (Frälsningsarmén), Margareta Mörling (Evangeliska frikyrkan), Ulrika Wadskog (Pingst – fria församlingar i samverkan).

LUTHERSKA KYRKOFAMILJEN: Jan Sjögerud (Svenska kyrkan).

ROMERSK-KATOLSKA KYRKAN: Karin Pålsson (Stockholms katolska stift).

ORTODOXA OCH ÖSTERLÄNDSKA KYRKOR: f Misha Jaksic har gett synpunkter utan att regelbundet ingå i gruppen.

I gruppen har dessutom ingått Frank Åkerman (Hela Människan) och Gunnel Andréasson (Sveriges frikyrkosamråd).

Björn Cedersjö (Sveriges kristna råd) har varit ansvarig för gruppen.

Sanna och Hans-Erik Lindström är huvudförfattare till texten. Referensgruppens medlemmar har i olika skeden gett kommentarer och synpunkter till deras text.

Häftet har byggt vidare på skriften *Barmhärtighet och solidaritet* som gavs ut av SKR år 1997. Denna skrift har tryckts i flera upplagor och dessutom översatts till engelska (*Compassion and Solidarity*) och tyska (*Barmherzigkeit und Solidarität*). Sanna och Hans-Erik Lindström var författare till skriften även då.

Skriften gavs ut som inspirations- och fördjupningsmaterial till Diakonins månad 2014. Den kan laddas ned på Sveriges kristna råds webbplats: www.skr.org.

INNEHÅLL

Förord	1	Se – bedöma – handla	Diakoni i bibeln	28
Inledning.....	2	– lära – frä.....	Diakonins historia	30
Vad är diakoni?	5	Diakonins sju bord	Framtida utmaningar	32
Diakonidefinition.....	6	Diakonins särart	Avslutning.....	34
Teologisk kommentar	8	Det allmänna diakonatet.....	Appendix.....	36
Hur utövas diakoni?	10	Det särskilda diakonatet	Studiehandledning.....	37

FÖRORD

I VÅR VÄRLD FINNS MÄNNISKOR som inbjuder till ett större vi. Gränser finns mellan unga och gamla, mellan villaboende och boende i hyreshus, mellan svenskfödda och utlandsfödda, mellan kristna och människor med annan religiös övertygelse, mellan män och kvinnor, mellan arbetande och arbetslösa, mellan sjuka och friska. Sådana gränser kan brytas ner. Ett större och mer inkluderande ”vi” blir följden. Broar byggs som skapar gemenskap.

Sverige och världen behöver många sådana medmänniskor.

Här presenteras ett grundläggande studiematerial om diakoni. Diakoni är praktiserad medmänsklighet. Vi har kallat materialet *Diakoni – mer än ord. En introduktion till kyrkornas sociala arbete*. Begreppet diakoni hör hemma i kristet språkbruk. Det handlar om socialt arbete, på Kristi uppdrag. I denna skrift uttrycks det på följande sätt: ”Diakoni är medmänsklig omsorg, grundad i Kristi kärlek, uttryckt i kyrkans liv, och vill genom barmhärtighet och solidaritet möta människor i utsatta livssituationer.”

Varför är detta viktigt? Det kristna budskapet är att varje människa är älskad av Gud. Därför ska hennes värdighet värnas och respekteras. Kyrkornas medlemmar är Guds budbärare som förkunnar och praktiserar kärlek. Uppdraget är att berätta de goda nyheterna om Jesus Kristus, bygga gemenskap, tjäna medmänskan och arbeta för en rättvis och hållbar fred. Därför har diakoni både med personliga relationer och strukturella förändringar att göra.

Vi vill med detta material uppmuntra till studier och samtal om kyrkans diakonala tjänst. Vi tror att det är hela kyrkans uppdrag som utövas såväl av många volontärer i olika sammanhang som av särskilt utbildade och avskilda människor.

Det behövs många som bidrar till ett större ”vi”. Därför önskas alla läsare välsignelse i samtal och liv.

Gud,

Öppna mig för din kärlek. Världen behöver mig.

Världen behöver din kärlek, strömmande genom mig.

Psalmer och sånger nr 96

Med hälsningar från Sveriges kristna råds referensgrupp för diakoni.

Björn Cedersjö

Direktor ekumenisk diakoni/kyrka-sambälle

Sveriges kristna råd

MER ÄN ORD

DIAKONI ÄR OMSORG OM MÄNNISKA OCH SKAPELSE. Diakoni är en fråga om människosyn och trohet mot den Gud som vi alla utgår ifrån. Diakoni innebär att budskapet om treklängen tro, hopp och kärlek följs av handling. En kyrka trogen sitt uppdrag förenar den inre andliga fördjupningen med den yttre uppgiften att ”gå med bud om liv”.¹

Idag tycks det finnas åtminstone två skäl till att alltmer förtydliga och fördjupa det diakonala engagemanget, dels en **inre förväntan**, dels en **yttre förväntan**.

I en **inomkyrklig förväntan** ligger behov av:

- en tydligare *teologi för diakoni*, där diakoni är förankrat i den bibliska och historiska traditionen – att ”ta spjörn emot” i det konkreta diakonala arbetet.
- ett ökat *ekumeniskt samarbete* över samfundsgränser. Diakoni är till sitt väsen ett självklart allkristet samarbetsprojekt.
- en fördjupning av kyrkans liv. Kyrkan har alltid lärt att man möter Gud på två sätt, dels genom bön, gudstjänst och stillhet; dels genom möten med människor i utsatthet. Den inre mottagande och den yttre utgivande hållningen tydliggör *kyrkans identitet* – ID – där I står för inre fördjupning och D för diakonal hållning.
- *ökad samverkan* mellan diakonala institutioner/organisationer (Hela Människan, Stadsmissioner m fl.) och församlingarnas diakonala arbete, som med olika kulturer och erfarenheter ömsesidigt kan utmana och berika varandra.

I en **samhällsförväntan** ligger behov av att:

- i en tid av ordtrötthet² se att kyrkan *utövar social omsorg*, särskilt för och med människor som allra mest behöver det. Det finns en tydlig förväntan på en kyrka som inte enbart talar om kärlek, utan handlar i kärlek.

1. Noahs duva som efter syndafloden kom med bud om liv.

2. Det vill säga trötthet på och besvikelse över när ord inte har täckning och när man inte levererar det man säger.

- se kyrkan som en aktiv *samverkanspart* i samhället som bidrar med specifik kompetens, erfarenhet och värdegrund; t.ex. i situationer av kris och katastrof och i möte med hemlösa, flyktingar, barn och unga som far illa.
- *öka mångfalden* genom att alltmer integrera civilsamhällets organisationer varav kyrkan är en del, i samhällets välfärdsutveckling; både som social aktör och som röstbärare. Det kan t.ex. innebära att på uppdrag av kommunen bedriva familjerådgivning eller äldreboende och vara en röst då människor far illa.
- se kyrkan som en *stigfinnare* som ser oupptäckta behov och möjligheter hos enskilda och grupper i samhället.

Diakoni – mer än ord kallar vi denna skrift. Den kan ses som en introduktion till kyrkans diakonala uppdrag och riktar sig till var och en som vill veta vad diakoni är och kan vara, och som vill göra en diakonal insats.

Innehållet vill uttrycka en ekumenisk samsyn på diakoni. De olika avsnitten är medvetet korta. I grova penseldrag ges en introduktion till diakonins väsen och funktion. Vi vill inbjuda er i de olika kyrkorna och samfunden i Sverige att fortsätta reflektera kring, formulera och vidareutveckla synen på diakoni och diakonalt arbete.

När vi i denna text talar om kyrkan i bestämd form, gör vi det väl medvetna om att kyrkorna är många, men har ett gemensamt uppdrag.

Vår förhoppning är att denna skrift ska bidra till samtal, ökad samverkan och diakonal utveckling.

På uppdrag av Sveriges kristna råd

Sanna Lindström
Socionom, diakon

Hans-Erik Lindström
Diakoni- och pilgrimspräst

VAD ÄR DIAKONI?

Vad är diakoni?

Svaret skiftar med nödvändighet. Diakoni förstås dels som *diakonalt förhållningssätt*, dels som *diakonalt arbete*. Definitioner av diakoni tjänar olika syften, och tar sin utgångspunkt i det sammanhang de ska användas i.

Några exempel:

- en attityd, ett sätt att leva
- kristen tro omsatt i praktisk handling
- saklig omsorg utan biavsikter
- en verksamhet som i intention och handling har en primär välfärdsinriktning och som sker med anknytning till kyrklig huvudman³
- kyrkans sociala arbete på olika områden⁴

Den definition vi ger i denna skrift är inspirerad av den ekumeniska nicenska trosbekännelsen:

Diakoni
är
medmänsklig omsorg
grundad i Kristi kärlek
uttryckt i kyrkans liv

och *vill*
genom barmhärtighet
och solidaritet
möta människor i utsatta livssituationer

3. Blennberger, Erik, SOU 1993:82

4. Nationalencyklopedin

DIAKONI ÄR...

BESKRIVNINGEN AV DIAKONI utgår från den nicenska trosbekännelsens i dess tre artiklar.

Diakoni betyder tjänst (av grekiskans *diakonéin* – att tjäna) och utgår från den treenige Gudens omsorg om människor, som Skaparen, Frälsaren och Livgivaren. Diakoni är en del av Guds eget väsen – *agape* – ett uttryck för kärlek.

Diakoni är den kärlekens växelverkan som sker mellan de tre personerna i treenigheten. Det är därför som Gud samtidigt är både mångfald och enhet. Fadern utger Sonen, som tjänar med kärlekens glädje. Den helige Ande är Guds kärleksfulla andedräkt som ärar Fadern och Sonen.

Medmänsklig omsorg – skapelseteologi

Medmänsklig omsorg är ett utflöde från den första trosartikelns gudsbild och människosyn.⁵ Människan är ovärderlig. Hon är sitt eget original. Ingen prislapp kan sättas på hennes värde. Hon är skapelsens krona, trots alla svagheter och ofullkomligheter. *Alla* människor har samma värde.

Omsorg kan utövas av alla människor av god vilja, oberoende av trostillhörighet. Alla människor är utifrån en kristen skapelsesyn skapade till Guds avbild och har i egenskap av att vara människor i uppgift att visa omsorg om varandra.

Skaparen uppehåller oss ständigt med sitt diakonala väsen och vi är bärare av samma diakonala ådra i egenskap av Guds avbild. Därför är diakonins väsen och innersta kärna framsprungen ur Guds eget hjärta.⁶

Gud skapar alla människor med uppgift att bli Guds medskapare och förvaltare. Att göra gott är alltså ett uttryck för Guds eget väsen – den Gud som vill människorna väl. I skapelseteologisk belysning är allt gott verk som utförs här på jorden av Gud, vem det än utförs av. Därför bör människor av god vilja samverka och samarbeta på alla tänkbara områden för andra människors skull – speciellt dem i stor utsatthet. Jordan är Herrens och allt vad på den är. Guds närvaro finns i internationellt samförstånd och samverkan mellan samhällsklasser. Det går inte att sätta gränser för Guds ständigt förnyade skaparkraft. I skapelseteologiskt perspektiv är man först människa och sedan kristen.

5. Se s 34.

6. Kyrkornas Världsråd 2012: "Diaconia is a primary expression of the churches participation in the ongoing mission of God."

Grundad i Kristi kärlek – kristologi

Grundad i Kristi kärlek utgår från den andra trosartikeln.⁷ Diakoni är inte enbart en allmän humanitär omsorg. Den är konsekvensen av Kristusverket. Diakonins hjärta är grundad i Jesu försoning, när han som den store diakonen (av grekiskans *dia'konos* – tjänare) ger sitt liv för oss. ”Människosonen har inte kommit för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många” (Mark. 10:45) och ”Den som vill vara störst bland er skall vara de andras tjänare” (Mark. 10:43). Livet med Kristus är att mer och mer kunna ta emot hans kärlek som flödar över och som jag själv får del av. Den kärleken får jag sedan ge vidare till andra.

Jesu liv är gränsöverskridande. Han tvättar lärjungarnas fötter och äter tillsammans med syndare. Han ser och upprättar den enskilda människan, samtidigt som han pekar på orättfärdiga strukturer som gett upphov till att människor far illa. Jesus möter människor i ögonhöjd, dömer inte den som misslyckats och tar heller inte ifrån människan hennes eget ansvar. Jesus är som medmänniska, tjänare och samhällskritiker en diakonal förebild att ständigt inspireras av.

I Kristi ord och gärning tydliggörs diakonin i hans egen person. Han är ett föredöme för alla efterföljare. Ytterst sett ger han bevis på detta, när han dör på korset som den lidande tjänaren (Jes. 53). I försoningsgärningen har diakonin sitt djup och centrum. Det diakonala förhållningssättets yttersta konsekvens kan därför bli att ge sitt liv för andra.

Uttryckt i kyrkans liv – ecclesiologi

Uttryckt i kyrkans liv beskriver den tredje trosartikelns innehåll.⁸ Diakoni är ett utflöde av kyrkans väsen och identitet. Diakoni i kyrkans liv binder samman gudstjänstliv och vardagsliv. Inom ortodox tradition används begreppet ”liturgin efter liturgin”; gudstjänst efter gudstjänsten. Det är Anden som motiverar och ger kraft till diakonal handling. Ytterst sett identifierar sig diakonin med dem som lider och är utsatta för förtryck. Det som konstituerar kyrkan är Guds nåd, men nåden är alltid diakonal, utan motprestation.

Den helige Ande utrustar alla kristna att leva diakonalt. Slumrande gåvor kan väckas och trötta medarbetare få ny inspiration. Anden ger liv och liv över nog. Mångfalden av Andens gåvor tjänar hela kyrkan. Kyrkan är Andens speciella redskap i världen.

Det diakonala ansvaret gäller både kyrko-vana och kyrk-ovana. Kyrka och församling utan diakonal identitet är bara halv. Att bryta bröd med den hungrige och hämta

7. Se s 34.

8. Se s 34.

vatten åt den törstige är uttryck för barmhärtighet, hur Jesu lärjungar förväntas handla. (Matt.25) Det är svårt att föreställa sig en kristen människas hållning, om den innebär att tro på Gud men vända sig bort från medmänniskan. För att tala med den moderna pilgrimen: ”Människor är gjorda för att gå, men inte för att gå förbi varandra.”⁹

Diakoni är...

Genom barmhärtighet

Genom barmhärtighet uttrycker ett bemötande präglad av empati. Ordet har i perioder fått en negativ klang . Men dess ursprung talar om något annat. Ordet betyder: ”hjärta för de olyckliga.” (*lat misericors, av mis'er arm, eländig, och cor, hjärta*)¹⁰ Barmhärtighet har en central plats i Bibeln och i kyrkans tradition.

Kärlek kan aldrig vara enbart teori, den vill praktik. Uppdraget är allas vårt ansvar. I en av de mest älskade och kända liknelserna, den om den barmhärtige samariern, säger Jesus: *Gå du och gör som han* (Luk. 10).

Samarierns handlande är en bild av Guds eget handlande i Jesu gestalt; en inspirationskälla för den kristna efterföljelsetanken. När öga och öra registrerar mänskliga dilemman, när andras livssituation berör oss och vi inte låter oss förhäradas, är grunden lagd för ett diakonalt förhållningssätt präglad av respekt.

Och solidaritet

Och solidaritet relaterar till ett kollektivt medmänskligt ansvar att värna grundläggande mänskliga rättigheter. Solidaritet är ett låneord från franskan som betyder ”gemensam, ömsesidig ansvarighet, lojalitet, samhörighet.”¹¹ När man firade mässa i urkyrkan, gick man efter gudstjänsten ut med överblivet bröd till behövande i området. Man delade solidariskt med sig.

Andra uttryck för solidaritet kan vara att ta strid mot nedbrytande maktstrukturer och övergrepp, angripa orättfärdiga system i kyrka och samhället i övrigt. Det kan handla om att göra sin röst hörd eller uppmuntra berörda att själva komma till tals, eller att i praktisk handling synliggöra då människor far illa och visa på existerande behov genom nydanande insatser. Med inspiration från gammaltestamentliga profeter som Amos och Jesaja, vilka protesterade mot orättvisor, kallas detta opinionsbildande arbete också för diakonins profetiska funktion.

9. Annfält, Anne, s. 87 i Braw, Anna (red), *Pilgrimslivet*, Libris förlag 2012.

10. Bergman, Bo, *Ordens ursprung*, Wahlström & Widstrand, 2007, Wessén Elias, Våra ord, Esselte studium, 1975.

11. Bergman, Bo, *Ordens ursprung*, Wahlström & Widstrand, 2007.

Möta människor i utsatta livssituationer

Som människor är vi alla utsatta. Att leva är att vara utsatt. I olika perioder och inom olika områden av våra liv är och blir vi mer eller mindre utsatta. Utsatthet kan eskalera. Resurser i form av exempelvis sociala nätverk varierar. Människan har behov av att få ta emot och att få gå vidare. Att bli älskad och att älska. Att bli respekterad och respektera andra. Detta tycks vara ett urmönster i tillvaron.

Att *möta människor i utsatta livssituationer* förutsätter öppenhet för människans livsvillkor, men tyngdpunkten ligger på adjektivet utsatt. Möten med människor i ett diakonalt arbete sker i en process:

Se den andre på allvar är första steget till äkta engagemang.

Bedöma, söka tolka och närma sig en förståelse är steg två.

Se möjligheter bortom svårigheter och hinder är en förutsättning för **handling**.

Lära av praktiska erfarenheter, följa upp och med förnyad kunskap se på nytt, bidrar till diakonal utveckling. **Fira** och glädjas då det går bra, och skapa distans och vila, ger perspektiv och skapar uthållighet.

FOTO: KRISTINA STRAND LARSSON

HUR UTÖVAS DIAKONI?

DIAKONI I BETYDELSEN *diakonalt förhållningssätt* handlar om hur vi bemöter varandra, och berör därför oss alla. Diakoni i meningen *diakonalt arbete* däremot utförs av vissa och är i hög grad beroende av samhällsutvecklingen lokalt och globalt, och därmed föränderligt över tid och rum.

Se

Hur vi ser på varandra är grunden för diakonala insatser – för delande, närvaro och handling. Diakoni är att i omsorg om människan möta henne där hon är och ta hennes utgångspunkt. Att se henne på djupet innebär att se bakom och bortom första ytliga intryck.

En helhetssyn på människan omfattar kropp, själ och ande, men också hennes sociala sammanhang. Att se utsatthetens olika ansikten – på individ- grupp- och samhällsnivå – hålla kvar blicken och bli berörd, kräver närvaro, tid, kunskap och insikt. Det förutsätter samverkan mellan människor och mellan sociala välfärdsaktörer. Vi behöver som människor hjälpas åt.

Bedöma – vad man sett

”Har du sett?” ”Hur tänker ni kring det?” Hur vi tänker kring det vi ser formar vår handling. I bedömningen ligger eftertanken, reflektionen och analysen. I en process där vi går *från* att se *till* att handla, behöver frågor ställas: Varför, hur, när, var och med vilka?

Det kan handla om att söka innehåll och metoder där församlingens mål ryms och diakonins väsen känns igen. Är det vi ser en uppgift för församlingen, eller är det kanske kommunens ansvar? Finns redan hjälp att få på annat håll? Vilka samverkansparter finns för kunskaps- och erfarenhetsutbyte?

Tillsammans ser vi mer. Skiftande kompetenser och perspektiv stimulerar och förstärker medvetenhet och omdöme. Delaktighet och delande bidrar till ökad insikt. Dialog och process styrker hållbarheten i beslut.

Handla – utifrån bedömningen

Evangeliet inspirerar till möten med människa och samhälle. Ett diakonalt arbete inkluderar närvaro och konkreta insatser. Det handlar om att ha blick för människan, för strukturer och maktförhållanden. Alldeles särskilt handlar det om att möta mänsklig utsatthet och att verka för människors egen inneboende handlingskraft att förändra sin situation (egenmakt/empowerment).

Diakonalt församlingsarbete präglas av delaktighet. Individuellt stöd, öppna gemenskapsformer, samverkan med samhället i övrigt och opinionsbildning – allt är exempel på vad ett diakonalt arbete kan omfatta. Det handlar om att fokusera, prioritera, kanske periodisera i förhållande till de resurser man har.

Vid diakonala institutioner/organisationer och i en del församlingar bedrivs vård, omsorg och socialt arbete i form av välfärdstjänster, utförda på uppdrag av kommun, stat eller landsting.

Diakonalt arbete sträcker sig över individ- grupp- och samhälls nivå och syftar till en förändring till det bättre. Det är mångsidigt och lokalt präglat. Så omfattar kyrkans diakonala uppdrag allt från enskilda människors livsvillkor till freds-, miljö- och rättvisearbete, nationellt och internationellt.

Lära – av handlingen

Ingen har ensam all kunskap. Kompetens skapas tillsammans med andra. Fler ser mer än en. Ordet kompetens kan översättas med ”*gemensam iver*.”¹² Gemensam iver speglar ett förhållande präglat av ömsesidighet. Samverkan sker utifrån ömsesidig nytta i ömsesidig tillit till varandra – för människors skull. Tillsammans, med människan i centrum, lär vi av varandra.

12. Verbet *competo*, i infinitiv *competere* betyder 'gemensamt el samtidigt eftersträva', 'vara ägnad/duglig till', 'ha nog styrka i'. Kompetens är presensparticipet av verbet, alltså 'gemensamt/samtidigt eftersträvande'

Diakoni och diakonalt arbete kräver uppmärksamhet och reflektion. Arbetsmetodiken se, bedöma och handla, ger erfarenheter som är viktiga att följa upp och lära av. Med förnyad kunskap i teori och praktik utvecklas det diakonala arbetet. Ska erfarenheter tas tillvara, behöver människor samlas, dela upplevelser och dra lärdom. Gemensamt lärande kan behöva dokumenteras och sättas i ett vidare perspektiv för att bidra till ökad kvalitet.

Fira – längs vägen

Fira gudstjänst är en del av det diakonala arbetets nerv och källsprång. Diakoni utgår från gudstjänsten som en plats där vi får tacka och be, lämna av och fylla på. Bön och arbete hör samman.

Fira i vardagen är också viktigt. Det kan handla om att uppmärksamma små eller stora steg i människors liv, se när något går bra eller att värna distans och vila för att få perspektiv. Att ha roligt tillsammans och få gemensamma goda minnen stärker självförtroende, samhörighet och livskvalitet.

Så är ”*se – bedöma – handla – lära – fira*” en möjlig modell för diakonalt arbete. Modellen tar tillvara annars ofta tyst erfarenhet. Genom att göra så stärks det diakonala arbetets kvalitet. Vi har nedan valt att beskriva det diakonala arbetets olika områden med hjälp av bilden av sju bord.

Köksbordet

Parkbänken

Altaret/nattvardsbordet

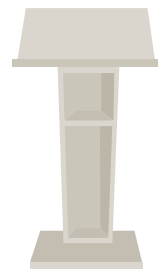
Runda bordet

Soffbordet

Skrivbordet

Talarstolen

DIAKONINS SJU BORD

DIAKONI HANDLAR OM möte med människor, inte om möte med problem. Livssituationer växlar för oss alla. Ett barn far illa och behöver vuxna varma kontakter. En kvinna saknar någon att tala med, sitter ensam i sin rullstol och kan inte ta sig ut ur lägenheten för att möta andra eller handla den mat hon vill ha. En högstadielev upplever stress och ensamhet i skolan, en annan skolkar och tar droger från nätet eller gatan. En yrkesarbetande blir långtidssjukskriven och upplever sig ställd ”utanför”...

Vi har valt att beskriva spännvidden inom diakonalt arbete genom att använda bilden av *sju bord*. Exemplet under vart och ett av borden är inte renodlade, utan illustrerar ett arbetsområdes tyngdpunkt. Ett diakonalt arbetsområde kan med andra ord gränsa till flera bord. I våra kyrkor arbetar både diakoner, slumsystrar och andra anställda, liksom ideella medarbetare som tar ansvar inom olika diakonala arbetsområden. Därför är de sju borden applicerbara på alla som engagerar sig.

Som människor har vi var och en förmågor som kan stärkas. Ett diakonalt arbete baserat på ”hjälp till självhjälp”, på egenmakt, handlar om medvandrarskap. Inflytande och självbestämmande är en förutsättning för frigörande upprättelse.

Samtal är ett av det diakonala arbetets viktigaste arbetsredskap, konsten att lyssna är A och O. Prepositionen ”i” uttrycker diakonins innersta, att vara ”i” mötet med en annan människa, aktivt närvarande.

KÖKSBODET – karitativ funktion

Flera av diakonins bord kan beskrivas som karitativa. Tyngdpunkten har vi lagt på köksbordet. Köksbordet ska ses som en vardagens mötesplats. Latinets ”caritas” betyder kärlek, omsorg, barmhärtighet. Guds kärlek är konkret. Som vi är sedda, önskade och älskade av Gud får vi se, välkomna och älska varandra i ord och i handling och vara närvarande i varandras liv, särskilt då det frestar på.

Karitativt diakonalt arbete kan innebära att skapa rum och tid för delande, samhörighet och gemenskap med andra. Det kan vara att lyssna till och dela en annan människas livsberättelse; att vandra med en bit av vägen och vara stöd i kontakt med samhällets olika aktörer. Det kan vara att göra aktiva insatser tillsammans med enskilda och grupper med skiftande behov – nationellt eller internationellt. Det kan bestå av konkreta insatser, som syftar till att bistå människor att närma sig svensk arbetsmarknad – arbetsträning, socialt företagande eller praktikplatser. Det kan vara att bryta ensamhet och isolering och skapa kontakt mellan människor genom besökstjänst, familjeläger, barn- och ungdomsgrupper.

För att bidra till kvalitativt diakonalt arbete är samverkan med samhället i övrigt – socialtjänst, polis, skola och ideella organisationer – ofta avgörande.

PARKBÄNKEN – uppsökande funktion

Också det offentliga rummet har sina bord runt vilka människor möts. Parkbänken kan sägas vara ett sådant ”bord”. Det symboliserar det diakonala arbetets uppsökande närvaro. Jesus rör sig *ständig*t ute bland människor, i olika miljöer. Han möter människor där de är och som de är.

Vid parkbänken delas samtal och liv, kanske också kaffe och bulle. Också en parkbänk kan komma att bli privat och igenkännbar – en plats att återkomma till. För andra fyller sociala medier på nätet samma funktion, en mötesplats för delande med kända och okända.

En stationär kyrka som välkomnar ”in”, behöver kombineras med en kyrka ”på fötter”. En utåtriktad kyrka rör sig i miljöer där människor befinner sig, ”patrullerar av” närområdet och finns tillgänglig på viktiga sociala arenor. Uppsökande närvaro ger kontinuerlig omvärldskännedom och möjliggör möten som annars inte skulle bli av.

Den uppsökande funktionen kan exemplifieras med dag- och nattvandringar på gator och torg eller på nätet, närvaro på sjukhus, inom kriminalvården, vid familjecentrum, på köpcentra och andra offentliga platser, utanför kyrkans egna.

ALTARET/NATTVARDSBORDET – liturgisk funktion

Gudstjänst och diakoni hör samman. Vi *samlas* till gudstjänst och vi *sänds* ut till tjänst när den är slut. Jesus säger: ”Kom till mig!” och ”Gå ut!” Kom och gå är Guds hjärtas slag, en levande puls. Jesus rör sig ständigt mellan templet/synagogan och gatan, mellan blick för nöd och uttryck för nåd.

Diakoni utgår från gudstjänsten, från altaret. ”Inåt” och ”utåt” förenas. Sakralt och profant hålls samman. Det vi möter i vardagen får vi bära fram i bekännelse och förbön. Det vi får i gudstjänsten inspireras vi att ge vidare: ”Gå och tjäna Herren med glädje”. ”Vår teologi måste bli te-o-logi” – mat och husrum, konkretiserad kärlek. Detta kan kosta på. Inte sällan kan det innebära motstånd och smärta. Trots att vi som människor kan vara både osmidiga och kantiga, kan vi vara till stöd för varandra.

Utan diakoni reduceras gudstjänstens evangelieläsning till vackra ord. Utan gudstron förlorar diakoni sin kompass och nerv. Den diakonala aspekten av liturgin är exempelvis en levande förbön och det brutna brödet i gudstjänsten. Kristi kropp behöver öron som lyssnar, munnar som förmedlar hopp och löften om nåd, ögon som ser och upprättar, händer som används till människors tjänst och fötter som är i rörelse – i alla sammanhang, inklusive gudstjänsten. Liturgin behöver

vara karitativt präglad, för att hålla samman kyrkans uppdrag. Det innebär t.ex. tillgänglighet till kyrkorummet och gemenskapen, delaktighet av olika slag och ett i övrigt diakonalt bemötande där människor blir sedda och tagna på allvar som viktiga delar i en gudstjänstfirande församling.

RUNDA BORDET – pedagogisk funktion

Dialogpedagogik och cirkulär pedagogik uttrycker den pedagogiska funktionen inom diakonalt arbete. I en dialog möts två eller fler. Vid en cirkulär pedagogik, med samtal mellan flera runt ett bord, ryms många. Cirkeln kan vidgas.

I intresse för vad den andre har att säga, ökar medvetenhet, kunskap och förståelse av den andres livsberättelse i en levande process. Relationer skapas. Finns en samtalsledare är uppgiften att se till att utrymme ges för alla att komma till tals och delta. Syftet är utbyte av erfarenheter, där man inte tvingas att gå någon annans väg, utan med fler perspektiv än de egna, får stöd att gå sin egen väg.

Exempel på diakonins pedagogiska funktion är kris- och sorgegrupper, självhjälpgrupper och samtalsgrupper utifrån liknande erfarenheter – långtidssjukskrivning, arbetslöshet, relationssvårigheter. Det kan handla om samtalsgrupper om etik eller sorg med personal inom hemtjänst och sjukvård. Det kan vara gruppverksamhet med barn till missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar. Det kan vara utbildning och handledning av ideella medarbetare.

SOFFBORDET – självvårdande funktion

Soffbordet symboliserar det diakonala arbetets självvårdande funktion, det lågmälda samtalet. Behov av att ha någon att samtala med är stort, särskilt då livet brister. Att uttrycka sina tankar inför en annan människa och få tala till punkt kan vara till stor hjälp. Att möta människor som kan konsten att lyssna och härbärgera det som sägs,

är inte helt vanligt. Behovet av lyssnande personligheter är stort.

Den självvårdande funktionen förutsätter lyhörddhet. Förtroende och trygghet är avgörande om man ska våga dela sitt inre. Det kan exempelvis handla om att dela bekymmer och oro över relationer eller livs- och trosfrågor. Det är viktigt att vara medveten om sina begränsningar och hänvisa vidare till andra (läkare, diakon, pastor/präst, terapeut) om och när det behövs, och att akta på sekretessen.

SKRIVBORDET – administrativ funktion

Skrivbordet symboliserar den administrativa funktionen. Planering underlättar för att kunna fungera målmedvetet långsiktigt, och frigöra tid. Ett diakonalt arbete förutsätter god kännedom om människors levnadsförhållanden och kontakter med samhället i övrigt. Samverkan med offentlig, ideell och privat sektor kräver organisering och goda rutiner, utan att detta tar över.

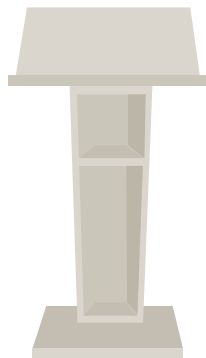

Ett respektfullt bemötande inkluderar att besvara mejl och telefonpåringningar, att svara an till människors frågor och behov av kontakt, vara synlig och tillgänglig.

Insatser som ekonomiskt bistånd, fondhantering, telefonjour etc. kräver en administrativ hantering. Detsamma gäller gruppverksamheter av olika slag, arbete med ideella, kyrkans närvaro inom kriminalvård, sjukvård osv. In- och omvärldsinventering/analys, uppföljning, utvärdering och forskning – alltsammans kan sägas höra till skrivbordet. Det diakonala arbetets administrativa funktion bidrar därmed till att säkra kvalitet och diakonal utveckling. Till stora delar utförs detta av anställda.

TALARSTOLEN – profetisk funktion

Talarstolen kan ses som ett bord på hökant. Den profetiska funktionen innebär att värna människan och skydda skapelsen. Talarstolen exemplifierar ”stand-up-diakoni” i syfte att stå upp för värdiga livsvillkor och

mänskliga rättigheter. I ett rättighetsbaserat arbete har diakoni att ”ständigt utmana de frusna, statiska och självcentrerade strukturerna i kyrkan och förändra dem till levande instrument i delaktighetens, helandets och försoningens tjänst.”¹³ Detsamma gäller samhällsstrukturer i övrigt.

Ett samhälle som har starka sidor inom vissa områden, kan brista inom andra. Även med en välfungerande offentlig sektor drabbas enskilda som inte får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. När sociala och ekonomiska strukturer medför utanförskap i kyrka och i samhället i övrigt och hotar människovärdet – behövs motreaktioner. För att främja rättvisa och inkludering finns skäl att ställa frågor till ansvariga, skapa opinion och påvisa behov som behöver uppmärksammas.

”Stå upp för” kan betyda civilkurage, mod att se och agera då människor kränks och utsätts för orättvisor, förtal och förtryck. Den profetiska funktionen har genom historien framför allt uttryckts i handling. Kan handlingar tala? Ja, i högsta grad. I konkreta insatser, har människors behov av stöd i att tillvarata sina förmågor uppmärksammas.

Ett gott samhälle uppstår inte ur intet. För att i ord och handling vara en profetisk röst och uthålligt ”stå på den förtrycktes sida” krävs självinsikt, självkritik, vetskap om på vems sida kyrkan ytterst står och förmågan att ta kritik. Vidare krävs tilltro till och respekt för varje människas förmåga att själv göra sin röst hörd, en metodik där människors röster, livsberättelser och påverkansmöjligheter över det egna livet ges utrymme, lokalt och globalt.

13. Kyrkornas världsråds generalförsamling, Vancouver 1982

DIAKONINS SÄRART

DIAKONI – I RELATION TILL KYRKANS EVANGELISATION

Mission innefattar både evangelisation och diakoni. Dessa två begrepp flyter ofta in i och förutsätter till viss del varandra, men tyngdpunkten ligger olika.

Ord – handling

Om evangelisationens fokus är att ”ge ut” i sång och förkunnelse, är diakonins fokus att ”ta in”, att lyssna in människan, se henne och hennes livssituation. Evangelisation är oftast förknippad med ord och talade budskap. Gudstjänst, andliga samtal, vittnesbörd, undervisning, sång och musik är medel som evangelisationen har. De utgår från munnens tal och bekännelse – men också pennans via det skrivna ordet.

Diakoni är ett efterlängtat alternativ i ett ibland alltför taltrångt samhälle, där behovet av konkret handling och ”bry-sig-om-känsla” är stort. Diakoni är bärare av evangeliet. Tyngdpunkten ligger i handling och närvaro. Diakonin behöver inte alltid tala, men alltid handla. Diakoni är ”handens ämbete” så som evangelisation är ”munnens ämbete”. Är Jesu utläggning av skrifterna under Emmausvandringen evangelisation, så är hans handling – då han bryter brödet med sina medvandrare – diakoni (Luk. 24). Båda talar om vem han är och hör till ett kristet liv. Att ”bryta bröd” med en annan är själva nerven för det diakonala handlandet, d.v.s. att dela den andres livssituation. Texten om den lame mannen i Kafarnaum (Luk. 5) är en av många berättelser där Jesu helhetssyn på människan blir tydlig. Han förenar evangelisation och diakoni genom att förlåta och bota.

Tala om Gud – lyssna på människan

Naturligtvis är inte detta ett motsatspar. Det ena ledet förutsätter det andra i ett kristet förhållningssätt. Men ändå ligger tyngdpunkterna olika. Evangelisationen förkunnar Ordet med viljan att föra människor till Kristus, d.v.s. hjälpa människor att hitta tolkningsmönster för en tillvaro präglad av Guds existens och närhet. Diakonins tyngdpunkt ligger i att lyssna på människan – hennes sorger, problem, glädjeämnen och frågor. Diakoni är mer öra än mun. Diakoni handlar inte om att omvända människor, men handlingen i sig kan visa på Gud. Diakonins drivkraft är människors behov och är framsprungen ur Guds kärlek som visats i Jesus Kristus.

Bartimaios – Sackaios

Bartimaios blev botad från sin medfödda blindhet (Mark. 10). Upplevelsen av befrielse och glädje var genomgripande. Han var blind och kunde nu se.

Hela världen skulle få veta det. Bartimaïos talar och berättar, vittnar och predikar med både ord och kroppsspråk. Han utövar evangelisation.

Sackaios blev accepterad och bejakad av Jesus, trots att han tillhörde den tidens ekonomiska klippare och fliffare. Publikanten Sackaios blev lärjungen Sackaios (Luk. 4). Denne orätrådige publikan upplevde glädjen att vara sedd, funnen och älskad och valde att ge bort hälften av sin förmögenhet till de fattiga och samtidigt rätta till sina tidigare felsteg. Sackaios utövar diakoni mot dem som han tidigare utnyttjat.

Bartimaïos är en mönstergestalt för evangelisationens väsen, Sackaios för diakonins. Båda handlingsmönstren kommer långt inifrån – efter en erfarenhet av Guds ingripande i det egna livet. ”Du har fått för intet – så ge då för intet”. De orden kan sägas vara en devis för båda.

DIAKONI – I RELATION TILL OFFENTLIG SEKTORS SOCIALA ARBETE

Social ekonomi

Samhället kan beskrivas som bestående av fyra samhällssektorer: offentlig sektor, näringsliv, hushåll och ideell sektor. Hushållen och ideell sektor inkluderas i begreppet civilsamhället. Civilsamhällets aktörer är alltså både enskilda människor som är varandra till stöd i familj, vänskapskrets, eller andra sociala nätverk – och organisationer och föreningar.

Kyrkan är en del av civilsamhället, fristående från kommun, stat och landsting. Det som särpräglar civilsamhällets organisationer är att de inte är vinstdrivande (non-for-profit) och inte statliga (non-government). På demokratisk idéburen grund bedriver de verksamhet relativt fristående från offentlig sektor, och är allmännyttiga. Detta kallas social ekonomi.

Välfärden

Samhället förändras i snabb takt. Kyrkans del i det offentliga rummet är ständigt en ny utmaning. Förutsättningarna för och förväntningar på kyrkans engagemang i välfärden förändras.

Sverige har ett väl utbyggt offentligt finansierat välfärdssystem. Offentlig finansiering är centralt för att säkra människors långsiktiga trygghet. Som enskilda rör vi oss mellan olika samhällssektorer. I samhället samverkar och bidrar olika sociala aktörer – enskilda, företag, organisationer, kyrkor – ofta i samverkan med offentlig sektor. En tydlig och genomtänkt rollfördelning är väsentlig i en tid där mångfald är ett nyckelbegrepp, samverkan ett annat.

Människan i centrum

Kyrkornas och offentlig sektors sociala arbete ligger nära varandra och har följts åt genom historien. Den yttre likheten i form av den dagliga praktiken kan vara slående. I båda sätts människan i centrum. Båda är bärare av kunskap om mänskliga och strukturella förhållanden som kan bidra till att människor slås ut. Båda har ett uppdrag att bistå människor och är engagerade i människors levnadsförhållanden.

”Något annat”

I förhållande till offentlig sektor, är det arbete kyrkor och diakonala institutioner/organisationer utför inom vård, omsorg, socialt arbete, skola etcetera volymmässigt marginellt. Det kan däremot ha en särskild kvalitet att värna, en särart som bidrar till ett samhällsligt mervärde, ”något annat”.¹⁴ Det finns en ansvarsfördelning med olika utgångspunkter och förutsättningar.

Kyrkans diakonala/sociala arbete har, som en del av ideell sektor, vissa särarter i förhållande till kommun, stat och landsting. Det handlar om sättet att organisera sig, vilka resurser man kan bidra med eller synbara konsekvenser av den gudstro, det sätt att se på människan, samhället och livet, församlingen arbetar utifrån, lokalt och globalt.

Fritt valt arbete

Kommunen har det yttersta ansvaret för alla som vistas där. Offentlig verksamhet är lagstyrd, vilket kyrkornas inte är. I lag finns reglerat hur verksamheten ska se ut, medan ett diakonalt arbete rymmer en stor innehållslig frihet och utformas så att det anpassas efter lokala förhållanden och resurser. Av det som kommunen ska göra, finns delar som församlingen *kan* välja att göra.

Förtroende som arbetsredskap

Offentlig sektor har myndighetsutövning, vilket kyrkan inte har. Det innebär att kommunen har möjlighet att exempelvis ge en person med missbruksproblematik hjälp mot dennes vilja. Ett diakonalt arbete har inga maktmedel av det slaget och kan inte gripa in. Arbetet bygger helt på förtroende och den andres självbestämmande. Inom ett diakonalt arbete förs inga journaler. Den som kommer kan oftast vara anonym om man så skulle önska.

14. Pernilla Hultén och Filip Wikström: *Särart och mervärde i den ideella sektorn*. Stockholm. Socialstyrelsen 2006.

Hela människan

Precis som inom offentligt socialt arbete kan kontakter avslutas. Men de kan också övergå till något annat. Den som fått stöd av något slag, kan när situationen förändrats vara med och stödja andra eller i övrigt ta aktiv del i olika delar av församlingens liv.

Till kyrkans särart hör att arbetet sker på kristen grund, utifrån en kristen referensram, med en helhetssyn på människan som inte enbart kroppslig och själslig utan även andlig. Församlingen erbjuder – för den som vill – tillhörighet och sammanhang. Diakoni i församlingen utgår från och hör samman med gudstjänsten, medan offentligt socialt arbete är religiöst obundet.

Komplement

Diakonalt arbete sker många gånger i samverkan med offentligt sektor – socialtjänst, polis, skola – och har då ofta en komplementär roll eller rollen av att länka människor vidare till sammanhang där hjälp finns att få. Kyrkan kan bidra med sådant som faller utanför kommunens ansvarsområde och möjligheter, t.ex. besöktjänst bland ensamma eller att ”plussa på” ekonomiskt. Med en respektfull relation till varandra, finns goda möjligheter att samverka utifrån olika och tydliga roller och förutsättningar.

Var och en

Inom offentlig social verksamhet finns ideella medarbetare, men huvudparten är anställda. Inom kyrkorna är situationen den omvända. Antalet anställda är i minoritet i förhållande till engagerade ideella medarbetare.

DET ALLMÄNNA DIAKONATET

MÄNNISKAN ÄR SKAPAD till den treenige Gudens avbild. Gud har själv i henne lagt ner förmågan att älska. Hon blir till tillsammans med andra. Som en del i det s.k. allmänna diakonatet, blir hon helt och fullt människa. Den egna livserfarenheten och inspirationen från evangeliet är ofta den bästa kunskapskällan. När människan tjänar skapelsen verkar Gud i henne. Med hymnens ord: *”Där barmhärtighet och kärlek bor, där är också Gud, där är också Gud.”*

Tro och hjärta för andra hör samman. Ytterst grundar sig det allmänna diakonatet på den store ”diakonen” Jesus Kristus, som visade på tjänandets väg. Att vara Jesu lärjunge är att söka leva i Kristi efterföljd. Därför kallas varje kristen att vara bärare av en diakonal hållning, ett bemötande präglad av respekt för den andra.

Vissa arbetar ideellt med diakonalt arbete i församling eller diakonala institutioner/organisationer. Mer oorganiserat förverkligas diakoni genom det allmänna diakonatet i vardagen, i samhället där man befinner sig om dagarna. Alla behövs. Varje kristen är kallad att vara tjänare i familjen, i skolan, på arbetet, på fritiden.

”The ministry of prescence” – närvarons ämbete – är en av de viktigaste gåvor människan kan få. Diakoni är kristen närvaro genom oss med alla våra svagheter och begränsningar. Att leva i det allmänna diakonatet innebär lyhördhet. Till vad är jag kallad? Vari består mina gåvor?

DET SÄRSKILDA DIAKONATET

DEN DIAKONALA TJÄNSTEN blev redan i urkyrkan en nödvändig del av kyrkans liv. Då liksom nu behövde några ta ett särskilt ansvar för samordning av de praktiska insatserna, samtidigt som dessa var en uppgift för var och en.

Synen på diakonatet är olika i våra kyrkor. I **ortodox** tradition är diakonens huvuduppgift liturgisk, att leda bön och förbön i gudstjänsten. Den karitativa uppgiften som varit nedtonad återupplivas idag, liksom ett kvinnligt diakonat. I **katolsk** tradition har diakonatet under många år fram till Andra Vatikankonciliet varit en del av prästutbildningen, men även här betonas numera också den karitativa aspekten. Den permanenta diakonen har här del i vinningens sakrament. Den katolska kyrkan i Sverige har ett ökande antal diakoner med delvis karitativ inriktning. Framförallt skall de genom förkunnelsen öka de troendes medvetenhet om sin kallelse som församling. **I Svenska kyrkan finns det en vinningstjänst med tre uppdrag – diakon, präst och biskop.** Svenska kyrkan har ca 1 100 anställda diakoner i församlingstjänst och ca 350 diakoner finns i tjänster utanför kyrkan. I Svenska kyrkan är diakonatet huvudsakligen karitativt. I de olika **frikyrkornas** traditioner är det diakonala arbetet främst, men inte enbart, ett lekmanauppdrag. Vissa ordineras av sitt samfund och avskiljs för tjänst i församlingen. I t.ex. Ekumeniakyrkan finns ca 300 ordinerade diakoner, varav ca 70 anställda i församlingstjänst. Inom Frälsningsarmén arbetar ett 100-tal heltidsanställda med socialt arbete. I vissa frikyrkliga församlingar har diakonen liturgisk funktion, t.ex. vid nattvardsutdelandet.

I en vinningsordning för diakoner beskrivs uppdraget:

”Att vara diakon är att genom kallelse och vigning vara sänd att i Andens kraft förmedla Guds kärlek genom tjänande av människor; att mätta de hungriga, hjälpa de sjuka, bistå de gamla och så vara Jesu Kristi händer på jorden; att värna de minsta, ge röst åt de tystade, försvara de utsatta, stödja de svaga, värna om skapelsens integritet och så göra evangelium synligt; att trösta de sörjande och undervisa de frågande om kärlekens väg; att peka på Guds rikes verklighet mitt i samhället och kämpa för rättvisa, delaktighet och värdighet för alla; att i den lidande och lovsjungande kyrkans gemenskap och med lyhörd inlevelse i bönen bära fram människors nöd inför Gud; att alltid se på Jesus Kristus, tjänarnas tjänare och så hämta inspiration och kraft att trots all svaghet vara den gudomliga kärlekens tjänare.”¹⁵

15. Ur vinningsordning för diakoner i Svenska Kyrkan.

DIAKONI I BIBELN

I DEN GREKISK-ROMERSKA KULTUREN för 2000 år sedan var *diakonia* ett ord som användes om kvinnors arbete i hushållet eller slavens tjänst hos sin herre. Att tjäna andra stod för många greker i strid med livets avsikt och mål. Människan skulle vara fri och självständig och tjäna den egna personligheten. Det var med andra ord ett föraktat ord som kristendomen tog över och gjorde till en central livshållning.

I Gamla Testamentets tid rådde en helt annan inställning till att tjäna, än hos grekerna. Tjänsten för Gud och nästan har sin grund i det dubbla kärleksbudet om att älska Herren sin Gud över allting och sin nästa som sig själv. Ordet tjänare står ofta som en hederstitel. Viktiga personer i Israels historia: Abraham, Jakob, Mose, David, Elia m.fl. kallas "Herrens tjänare". Detta gäller även Messias. Med utgångspunkt från budet om kärlek till nästan, byggdes i judendomen ut ett socialt system för att ta hand om fattiga och sjuka. Ordet nästa begränsades främst till att gälla judar, en inställning som Jesus gick till rätta med i liknelsen om den barmhärtige samariern (Luk. 10).

I Nya Testamentet förstärker Jesus ordet *diakonia* till att gälla alla människor, ja man ska t.o.m. älska sina fiender (Matt. 6). Medan det för grekisk visdom var svårt att tänka sig att leva för andra, gör Jesus just detta till sitt livsinnehåll. "Människosonen har inte kommit för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många" (Mark. 10). Inte enbart Jesu ord utan även hans liv representerar en omvärdering av sann storhet: "Den som vill vara störst bland er, ska vara de andras tjänare" (Mark. 10). När Jesus dör på korset ger han det slutgiltiga beviset på kärleksbudets djup. Där har diakonin sitt centrum.

Jesus mötte människor i olika åldrar och från olika samhällsklasser. Men de flesta berättelserna i Nya Testamentet handlar om hans kontakt med människor som på olika sätt var särskilt utsatta och inte sällan föraktade av andra. Han mötte barn, kvinnor och män, sjuka och fattiga, publikaner och syndare som på olika sätt hamnat utanför. Jesus var ofta i de etablerades ögon i "dåligt sällskap" men avvisade varje form av social diskriminering av människor.

Hos aposteln Paulus möter vi samma princip som i evangelierna. Jesus är Tjänaren som offrar sig själv för andra. Det är en kallelse för alla kristna att vara som Han (Fil. 2).w Diakoni kan inte frikopplas från Kristi person. Diakoni stiger fram ur inkarnationen Kristus, som förverkligade kärleken här på jorden på ett efterföljansvärt sätt. Kallelsen till diakoni når därför alla kristna. Att möta människor i utsatta livssituationer är också att möta honom själv (Matt. 25).

FOTO: MARIA LUNDSTRÖM

I Jakobs brev betonas kopplingen mellan tro och gärning. Såsom Gud har älskat oss ska vi älska varandra, utan att göra skillnad på människor (Jak. 2).

DIAKONINS HISTORIA

”Ska jag ta vara på min broder?” är en av bibelns första frågor. Svaret är ja. Sedan urkyrkan har detta varit en utmaning som inspirerat till olika former för diakonalt arbete. Kyrkan är från allra första början andlig och social. Uppgiften att ha särskild omsorg om människor med behov inkluderar därmed en 2000-årig kyrkohistoria, präglad av enskildas engagemang likaväl som institutioners och församlingars.

Under Jesu och apostlarnas tid ställs människans både andliga och kroppsliga väl i fokus. Jesus ser till hela människan, är genuint intresserad också av människans jordiska situation. Detta präglar diakonins historia.

Diakoni är en ursprunglig central del i den första kristna församlingen. Man delar livet, firar nattvard och har daglig utspisning. Nattvard *och* agapemåltid – andlig och fysisk mätnad – finns sida vid sida (Apg. 6). I församlingarna fram till 300-talet delar den som har, med sig till den som inte har. Så kan begreppet solidaritet sägas prägla de första kristnas liv.

Diakonins historia är lång, innehållsrik och levande. Genom historiens lopp tar den sig olika uttryck, präglad av samhällliga, politiska och kyrkliga faktorer. Den inrymmer att hjälpa fattiga och friköpa fångar, att grunda kloster och diakoniceentra med hospital för sjuka, att starta boende för föräldralösa barn, att bereda arbete för arbetslösa etc.

I Sverige har samhällets nutida välfärdsinsatser kristna förtecken. För sociala behov utkrävs under medeltiden tionde av församlingsbor. Kloster och helgeandshus utför diakonala uppgifter. Vid dessa kan den fattige få mat, den sjuke vård och trötta vägförare härbärge.

Vid reformationen under 1500-talet avskaffas klostren. Den diakonala omsorgen kommer i skymundan och predikan av den rätta läran sätts i förgrunden. Socken blir ansvarig för fattigvården om än med prästen som ordförande i sockenstämman.

Influerat av pietismens betoning av enskilda människors lika värde – andligt likaväl som materiellt och kroppsligt – återkommer diakonin förnyat under 1800-talet. Det är nödår med omänskliga förhållanden och brister i Sverige. År 1851 startar Ersta diakoni i Stockholm – Nordens första diakonissinstitution – med inspiration från Tyskland. Den kommer att följas av flera, också för män. Diakonissor och diakoner inom vård, omsorg, socialt arbete och skola utbildas och sänds ut i tjänst i kyrka och

samhället i övrigt. Innovationer såsom Sveriges första sjuksköterskeutbildning och första småskoleseminarium kommer till.

Ungefär samtidigt, år 1853, startar den första Stadsmissionen, även den i Stockholm. När Frälsningsarmen etablerades i Sverige 1882 börjar man genast med socialt arbete, inte minst genom sina slumsystrar. Mottot för arbetet var: ”Soppa, tvål och frälsning.” ”Du kan inte predika om Guds kärlek för någon som fryser och är hungrig.”¹⁶

Stockholms mödraförening, inom baptistförbundet, startar det första ålderdomshemmet för ”medellösa kvinnor” 1885.

Immanuelkyrkan inom Svenska Missionsförbundet i Stockholm, bildar 1890 en understödsfond för att hjälpa fattiga, vilket blev en bas för en bredare social samvaro och hjälpverksamhet. Diakoniväckelsen hade en tydlig relation till kvinnorörelsen.

År 1920 bildas den ekumeniska sociala rörelse som idag heter Hela Människan, då med huvudinriktning mot ett drogförebyggande arbete.

Efter andra världskrigets startar Caritas – den katolska kyrkans sociala arbete – sitt arbete i Sverige.

År 1959 bildas LP-stiftelsen inom Pingströrelsen, som idag kallas LP-verksamhetens ideella riksförening. Den är ett av flera exempel på sociala initiativ som har haft stor betydelse inom missbrukarvården.

År 1968 grundas föreningen Ny gemenskap som ett exempel på nyare tiders ekumeniska sociala initiativ.

Kyrkornas sociala arbete har präglat och inspirerat stora delar av det svenska samhällets viktigaste välfärdsfrågor – vård, omsorg och skola.

16. William Booth, Frälsningsarméns grundare.

FRAMTIDA UTMANINGAR

- Kyrkan har ett uppdrag att värna människovärdet. När människovärdet kränks är det kyrkans uppgift att utifrån en kristen människosyn vara en röst i samhället.
- Där medkänsla och medmänskligt handlande tonas ner, blir diakoni uttryck för en motkultur som söker vara präglad av värme och omsorg. Diakonalt förhållningssätt behöver än tydligare bli en motkraft mot känslökyla och förakt för svaghet.
- Att leva är att vara utsatt, det gäller oss alla. Ett diakonalt arbete bör ha sitt fokus i livets mest utsatta livssituationer.
- Barn och unga är beroende av vuxnas välvilja och därmed per automatik särskilt utlämnade. De kräver därför speciell uppmärksamhet för att inte fara illa.
- Samhällsförändringar sker i allt snabbare takt. Ett diakonalt arbete ”i tiden” ställer krav på mångfald när det gäller innehålls- och organisationsformer, parat med bevarad identitet. Det gäller t.ex. förhållandet till sociala medier och social ekonomi.
- Ideella insatser blir allt viktigare och behöver utvecklas – kvantitativt och kvalitativt.
- Diakoni är ekumenikens spjutspets. Genom ökad praktisk samverkan mellan kyrkor underlättas den funktionella enheten på lokal nivå, vilket är viktigt för att synliggöra enhet och bli kraftfullare tillsammans.
- Diakonala insatser – oavsett om de bedrivs inom församlingar eller diakonala institutioner/organisationer – har anledning att inspireras, berikas och utmanas av varandras idéer, arbetssätt och erfarenheter.
- Det inre livets fördjupning och det yttre livets engagemang för andra behöver mer och mer gå hand i hand.
- Diakoniarbetet påverkas alltmer av EU-samarbetet och av den allmänna situationen inte enbart i Europa utan också i världen i övrigt. Detta gäller inte minst migrationsfrågor, situationen för asylsökande och papperslösa. Detta är en utmaning som ställer krav på samverkan över gränser.

- Överenskommelser har slutits mellan staten, Sveriges kommuner och landsting (SKL) och det civila samhällets organisationer, däribland kyrkor och diakonala institutioner/organisationer inom välfärdsområdena vård och omsorg samt integration. Kyrkorna utmanas i synen på sin roll och uppgift i välfärden. Utöver samverkan framhävs rollen som utförare av välfärdstjänster och som röstbärare (profetisk diakoni). Kyrkorna står inför vägval.
- Marknadsundersökningar visar en hög förväntan på kyrkans diakonala arbete, både av kyrkornas egna medlemmar och av allmänheten. Detta utmanar till utveckling av det diakonala engagemanget – en kyrka där retorik och praktik stämmer överens, där det som förkunnas i ord rimmar med en praktisk verklighet som stämmer, d.v.s. ”Diakoni – mer än ord.”

*Människan är oförnuftig, ologisk, egocentrisk.
Det spelar ingen roll, älska henne!*

*Det goda du gör kommer att vara glömt i morgon.
Det spelar ingen roll, gör gott!*

*Ärlighet och uppriktighet gör dig sårbar.
Det spelar ingen roll, var uppriktig och ärlig!*

*Det som du byggt upp under flera år kan förstöras på ett ögonblick.
Det spelar ingen roll, bygg på!*

Moder Teresa

Nicenska trosbekännelsen

Jag tror på en enda Gud, allsmäktigt Fader,
skapare av himmel och jord,
av allt vad synligt och osynligt är;

och på en enda Herre,
Jesus Kristus, Guds enfödde Son,
född av Fadern före alla tid,
Gud av Gud, ljus av ljus, sann Gud av sann Gud,
född och icke skapad, av samma väsen som Fadern,
på honom genom vilken allting är skapat;
som för oss människor och för vår salighets skull
har stigit ned från himmelen och tagit mandom
genom den helige Ande av jungfru Maria
och blivit människa;
som ock har blivit för oss korsfäst under Pontius Pilatus,
lidit och blivit begravnen;
som på tredje dagen har uppstått efter skrifterna,
och stigit upp till himmelen
och sitter på Faderns högra sida;
därifrån igenkommande i härlighet
till att döma levande och döda,
på vilkens rike icke skall varda någon ände;
och på den helige Ande,
Herren och livgivaren,
som utgår av Fadern och Sonen,
på honom som tillika med Fadern och Sonen
tillbedes och äras,
och som har talat genom profeterna,

och på en enda, helig, allmännelig och apostolisk kyrka.
Jag bekänner ett enda dop, till syndernas förlåtelse,
och förväntar de dödas uppståndelse
och den tillkommande världens liv.

FOTO: MARIA LUNDSTRÖM

Litteraturförslag i urval

Diakonins historia – en översikt av Carl-Erik Sahlberg (Johannelunds teologiska skriftserie ”Ingång” årgång 18).

Diakonins historia, artikel av Roland Spjuth i *Diakonins perspektiv* (Wallskär, Heléne (red)) Stockholm, Verbum 1999.

Identitet och samspel. Församlingsdiakoni i lokalsamhället, Stig Linde, Linköpings stift, 2004.

Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna. Introduktion och metoder. Hanna Gerdes, Elisabeth Hjalmarsson, Carina Öjemo, Argument 2012.

Nya möjligheter – Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets Sverige, red. Elisabeth Hjalmarsson, Svenska kyrkan, 2009.

Ekonomiskt stöd i församlingen, Magnus Bodin, Verbum, 2013

Diakoni tolkning, historik, praktik, red. Erik Blennberger & Mats J Hansson, Verbum 2008.

Tillsammans gör skillnad, red. Magnus Helmner, Johan Holmdahl, Carl Henric Svanell, antologi, Argument, 2014.

Mer material finns på Sveriges kristna råds webbplats: www.skr.org.

Skribenterna

Hans-Erik Lindström har arbetat på församlings- stifts- och nationell nivå inom Svenska kyrkan som diakoni- och pilgrimspräst, samt initierat verksamheter som *Ny Gemenskap* i Stockholm och *Pilgrimscentrum* i Vadstena. Hans-Erik har gett ut ett 20-tal böcker.

Sanna Lindström har arbetat på församlings- stifts- och nationell nivå inom Svenska kyrkan som diakon och utredare, samt inom olika diakonala institutioner och organisationer. Sanna har medverkat i diverse böcker och skrifter.

